§. *Si viam de ff. de Usucap.* Porro *Res corporales* sunt eæ, quæ ex sui natura tangi possunt; veluti ager, vestis, equus, aurum, & hujusmodi. *Res incorporales* vero, quæ tangi non possunt: ut sunt ea, quæ consistunt in jure, v. g. jus eligendi, jus patronatus, jus ad hæreditatem, Ususfructus, & alia hujusmodi jura.

23. Dicitur ulterius, *corporis, & animi adminiculo*. Quia ad Possessionem unum sine altero non sufficit, sed requiritur, ut quis rem corporaliter apprehendat, seu detineat, simulque ut eam detineat tanquam suam, sicque animo possidendi, & non solum nomine alterius ipsam habeat. Hinc Depositarius (id est ille, qui rem alterius apud se depositam retinet) non dicitur possidere depositum, quia non detinet illud animo possidendi, ac retinendi sibi. Additur vero, *& juris adminiculo*: quæ particula sonat idem, ac *jure non refragante*, sive, ut habeatur possessio illa non contra jus & fas; nam data definitio convenit Possessioni juris & facti simul. Et per hoc excluditur Possessio manifeste injusta: qua v. g. fur, aut alius rei alienæ invasor, possidet rem alienam: siquidem talis non habet possessionem juris & facti simul, quia non detinet rem illam juris adminiculo, sed contra jus & fas; quamvis habeat possessionem facti, seu naturalem.

24. Quæres, quidnam privilegii conferat Possessio? Resp. plura sane privilegia, & commoda afferre Possessionem: adeo quidem, ut quando a duabus partibus litigantibus de proprietate alicujus rei controversia coram Judice agitatur, plerumque, & ferme semper, existat ingens contentio de ipsa Possessione; uti notatur §. *Retinenda, Instit. de Interdictis*.

25. Et primo quidem in tali casu, si videlicet oboriatur controversia inter quosdam de rei proprietate, sive dominio, & adhibita diligenti inquisitione maneat adhuc dubium, cujusnam res illa sit; tunc melior est conditio possidentis, & ipsi adjudicabitur causa, juxta *Reg. 65. Juris in 6. in pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis*. Deinde Possessio parit in judicio præsumptionem dominii: unde in prædicto casu possessor non tenetur probare, rem esse suam, sed alter, qui eam repetit; & quidem, si hic non satis probaverit rem esse suam, nihil obtinebit, sed alter remanebit in possessione, etiamsi revera res ejus non sit; prout expresse habetur *cit.* §. *Retinenda, Institut. de Interdictis*. Ulterius Possessio, si sit bonæ fidei, suo tempore parit præscriptionem; id est, facit, ut res, quæ prius revera non erat tua, elapso tempore a Jure definito fiat tua, ita ut non amplius tenearis eam domino, postea primum ipsam repetenti, restituere; de quo plura inferius (a) agendo de Præscriptione.

26. His accedit, quod si Possessor privata alicujus violentia de Possessione rerum suarum exturbetur, aut ea clam spolietur, ante omnia debeat fieri restitutio spoliati; non obstante, quod occupator alleget titulum, velitque probare, rem illam esse suam. Generaliter enim restitutio spoliati ante omnia fieri debet, *c. In litteris, & seqq. de Restitut. spoliat.* Nec potest cogi spoliatus (dummodo probaverit, se per adversarium violenter, aut clam, possessione rei suæ spoliatum fuisse) ad alios causæ articulos respondere, donec sibi restitutio spolii facta sit: & tunc primum pars adversa, si quidpiam proponere voluerit, audiri debet, *arg. c. 1. & c. Conquerente, eod.* cum concordantiis. Tandem Possessor ab altero invasus potest vim vi repellere, remque suam defendere, etiam armis, si ita opus fuerit: aut jam expulsus, possessionem suam repetere, dummodo id statim sive in continenti fiat, *c. Olim de Restitut. spoliatorum & l. Idem est, ff. de Vi, & vi armata.*

DISTI-

DISTINCTIO IV.

De Objecto, & Subjecto capaci Dominii.

QUÆSTIO I.

Quænam cadant sub objectum Dominii.

SUMMARIUM.

1 *De cujus Dominio hic agatur?*
2 *Sub Dominium hominis cadunt res inferiores corporeæ.*
Et quid de superioribus?
3 *Unus homo potest cadere sub Dominium alterius, quomodo?*
4 *Homo non habet dominium vitæ suæ.*
5 *Salvitur instantia.*
(b) De hoc amplius Tract. 9. Dist. 3. n. 10. & seqq.
6 *Dans nomen militiæ non vendit vitam suam.*
7 *Homo est dominus propriæ famæ.*
8 *Non tamen sine causa potest tantum bonum prodigere.*

1. NOn est termo in proposito de Dominio Dei, quod esse supremum atque perfectissimum in omnes creaturas, de fide est. Neque agitur hic de Dominio Angelorum, sed duntaxat de Dominio hominis, investigando, quænam cadant sub perfectum Dominium hominis, id est, quænam sint illæ res, in quas homo potest habere Dominium perfectum.

2. CONCL. I. Omnes res corporeæ inferiores, ut puta agri, montes, flumina, plantæ, bestiæ, metalla &c. cadunt sub Dominium hominis. Ita communis; & patet ex illo *Gen. cap. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram, & subjicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & universis animantibus, quæ moventur super terram*; & alibi. Dicitur notanter, *res corporeæ inferiores &c.* Siquidem rerum superiorum, quales sunt Angeli, & corpora cœlestia, homo non dicitur proprie habere Dominium; bene tamen quorundam effectuum ab ipsis profectorum, ut luminis, caloris &c. nam hinc certa jura proveniunt, ut puta jus prospectus, & hujusmodi, quæ alio nomine appellantur *Servitutes*, de quibus Jurisperiti.

3. CONCL. II. Potest unus homo cadere sub Dominium alterius, & hic in ipsum habere non solum Dominium jurisdictionis, sed aliquo modo etiam proprietatis. Ita rursum communis. Prima Pars de Dominio jurisdictionis est clara: sic enim Pater in filium, Dominus in servos, Rex aut Imperator in subditos suos, habet dominium jurisdictionis. Altera pars, quod etiam aliquo modo unus homo habeat Dominium proprietatis in alium, patet in mancipiis, seu servis proprie dictis, quorum olim frequens erat usus, & poterant a dominis ad libitum vendi. Additur tamen, *aliquo modo*; quia dominus non habet tale Dominium in servum, seu mancipium proprie dictum, ut possit ipsum pro libitu & absque ulla causa occidere, sicut potest jumentum suum interficere; nam hoc est contra illud Præceptum Decalogi, lumine naturæ notum, *Non occides*.

4. CONCL. III. Homo non habet Dominium vitæ suæ, sed istud penes solum Deum remanet: unde homo est quidem procurator, custos, & quasi usuarius vitæ suæ, non autem dominus. Patet hoc ex illo *Sapientiæ 16. Tu es Dominus, qui vitæ & mortis habes potestatem*. Accedit ratio; quia alioquin, si homo esset dominus vitæ suæ, posset licite se privare vita, ac seipsum interficere: hoc autem est falsum & contra citatum illud, *Non occides*; ergo. Cæterum licet homo non sit dominus vitæ suæ, est tamen ejusdem procurator, & custos, atque usuarius, ita ut habeat jus ea fruendi, eamque defendendi contra injustos invasores, ac vim vi repellendi: atque idcirco, qui privata authoritate, ac sine justa causa aufert vitam proximo, vel eam aliqua ratione violat & diminuit, facit ipsi injuriam.

5. Si dicas: Potest homo licite uti vita sua cum periculo mortis, v. g. assistendo pestiferis cum periculo contagionis, vel occurrendo hostibus primo loco in acie belli; ergo habet dominium vitæ suæ. Resp. negando consequentiam: quamvis enim homo in quibusdam casibus habeat facultatem utendi vita sua cum probabili periculo mortis, non tamen habet potestatem, ut vitam

directe ac per se possit destruere, sed solum per accidens & indirecte, quatenus justa de causa potest quidpiam agere, cui videt annexum esse periculum vitæ suæ. (b) Dominium autem includit facultatem utendi re quapiam pro libitu, per se quoque ac directe ejus substantiam destruendo, si placuerit.

6. Quod si urgeas: Potest homo vitam suam alteri vendere, prout fit, dum quis dat nomen militiæ: ergo. Resp. negando assumptum: falsissimum quippe est, eos, qui dant nomen malitiæ, vendere vitam suam pro pretio ipsis tunc soluto; cum solummodo vendant ministerium, seipsos paratos offerendo ad sustinendos quoscunque labores atque onera militiæ, etiam cum vitæ periculo, imo, si opus fuerit, usque ad effusionem sanguinis.

7. CONCL. IV. Homo vere quidem est dominus propriæ famæ, & honoris; adhuc tamen sine causa tantum bonum prodigere, & licite negligere non potest. Ita D. Thomas 2. 2. q. 73. *art.* 4. ubi docet, in cujusque arbitrio esse, pati detrimentum suæ famæ, nisi vergat hoc in periculum aliorum. Magistrus *disp. 3. Theol. Mor. num.* 34. Lessius, & alii. Ratio est: quia homo post vitam a Deo acceptam, comparat sibi primum bonam famam; ergo non est ratio, cur, non sit dominus ejus, sicut est aliarum rerum, quas proprio labore acquirit. Et hinc multi Sancti propriam famam, & honorem positive sprevenunt, ut per virtutem Humilitatis vitam æternam tutius consequerentur. Sic D. Augustinus scripsit Libros Confessionum, & S. P. N. Franciscus e publico loco suos defectus denuntiavit: quod idem in simili factum est ab aliis pluribus Sanctis.

8. Cæterum non esse licitum, sine causa tantum bonum propriæ famæ & honoris prodigere, patet ex illo *Ecclesiastici* 41. *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni.* Unde D. Augustinus *lib. De bono viduitatis, cap.* 22. & refertur *c. Non sunt audiendi, 11. q. 3.* sic inquit: *Nobis necessaria est vita nostra, aliis fama nostra.* Et idem *in Serm. de communi vita Clericorum*, relatus *c. Nolo, 12. q. 1.* ait: *Conscientia necessaria est tibi, fama proximo tuo: qui fidens conscientiæ suæ, negligit famam suam, crudelis est.*

QUÆSTIO II.

De Peculio Filiifamilias, nec non & Bonis Uxoris.

SUMMARIUM.

9 *Peculium, unde sic dictum?*
10 *Peculium Filiifamilias castrense,*
11 *Quasi castrense,*
12 *Profectitium, &*
13 *Adventitium, quid?*
14 *Bona dotalia, & paraphernalia uxoris, quæ?*
15 *Dotis proprietas manet penes uxorem.*
16 *Excepto uno, vel altero casu.*
17 *Quid de Bonis paraphernalibus uxoris?*
18 *Corollaria.*
19 *Quomodo peccet uxor, accipiens ex bonis mariti?*

(c) Tr. 9. Dist. 5. n. 28. & seqq.

9. PEculium, ut habetur *l. Depositio, ff. de Peculio, dictum est, quasi pusilla pecunia, sive patrimonium pusillum.* Et quantum attinet ad primam partem Quæstionis, Peculium Filiifamilias communiter quadruplex assignatur, videlicet castrense, quasi castrense, profectitium, & adventitium.

10. *Peculium castrense* dicitur illud, quod Filiusfamilias acquirit in castris, non acquisiturus aliunde: & hujusmodi bona, quæ ipse acquirit, dum militat in castris, dicuntur *Bona castrensia.*

11. *Peculium quasi castrense* est, quod Filiifamilias, qui sunt Magistri artium liberalium, Medici, Clerici, vel Advocati, de publico acquirunt, & si quis Filius familias habeat talia bona, dicitur is habere *Bona quasi castrensia*, seu *Peculium quasi castrense.* Porro bona hujusmodi sive castrensia, sive quasi castrensia, pleno jure, tam quoad proprietatem, quam quoad usumfructum semper ad filios pertinebant, & adhuc pertinent; prout fatentur Juristæ, & Theologi unanimiter.

12. *Peculium profectitium* dicitur, quod de rebus paternis proficiscitur, & filius in ipsis negotiando lucratur. Et hoc totum, tam quoad proprietatem, quam quoad usumfructum, patri acquiritur; ut habet communis Doctorum.

13. Tandem *Peculium adventitium* dicitur omne illud, quod Filiofamilias advenit ex alia causa, quam ex enumeratis: ut puta, quod advenit seu acquiritur ipsi per testamentum

ab

ab avo, vel avia, vel aliquo alio factum, aut ex prospera fortuna, vel hujusmodi. Et horum bonorum adventitiorum usumfructum habet pater, quamdiu Filius est sub sua potestate: dominium autem eorum remanet filio. Et per hoc patet ad primam partem Quæstionis de Peculio, sive Dominio Filiorumfamilias.

14. Quantum attinet ad alteram quæstionis partem, seu ad Bona Uxoris, est notandum, alia esse bona Uxoris dotalia, alia paraphernalia. *Buna dotalia* aliud non sunt, quam dos, quæ ab uxore, vel ab alio ejus nomine, datur marito ab onera Matrimonii sustinenda, nimirum ad alendam uxorem, liberos, familiam &c. Hæc enim cura præcipue incumbit marito. *Bona paraphernalia* uxoris econtra dicuntur res illæ, quas uxor præter dotem, quam marito pro oneribus Matrimonii dedit, simul attulit, sibique reservavit. Hoc prænotato, sit

15 CONCL. I. Quamvis uxori remaneat proprietas dotis marito allatæ (excepto uno vel altero casu) nihilominus plena bonorum dotalium administratio, & ususfructus ad maritum attinet; idque tum ad alendam uxorem atque familiam, utpote quæ cura specialiter incumbit marito, tum ad alia onera matrimonii subeunda. Ita communis, estque clare decisum *l. 2. & l. Dotis fructus. ff. de jure dotium.* cum concordantiis. Imo dotis proprietas ita remanet penes uxorem, ut pro ea sint ipsi tacite hypothecata omnia bona mariti, donec sibi dos restituatur, *text. clar. l. In rebus C. de Jure dotium.* Quare soluto matrimonio per mortem viri, præfertur uxor in repetenda dote omnibus aliis personalibus creditoribus, etiam tempore prioribus, & hypothecam habentibus. Quin etiam durante matrimonio, si maritus ad inopiam vergit, ita ut periculum sit, ne dotem aggrediatur, & absumat, fas est uxori ea repetere. *arg. cit. l. In rebus. Cod. eod.* & amplius declarat Layman *l. 3. tract. 4. cap. 13. n. 7.*

16 Dicitur notanter in Conclusione, *excepto uno, vel altero casu*: nam duo præcipue dantur casus, in quibus Dominium dotis plene ad maritum transit, sed cum obligatione tantundem soluto matrimonio restituendi. Primus est, si dos consistat in numerata pecunia, vel aliis rebus usu consumptibilibus. *arg. l. Ret in dotem. ff. de Jure dotium.* Secundus est, si res dotales usu non consumptibiles, utputa fundus, domus &c æstimatæ dentur, non quidem eo

solo animo, ut sciatur earum valor, si forte deperditæ vel diminutæ fuerint culpa mariti, sed ita æstimatæ, ut æstimatio faciat venditionem & emptionem: nam tunc maritus acquirit Dominium ipsarum, & summæ pecuniariæ taxatæ velut pretii debitor efficitur, ac (nisi secus conventum fuerit, soluto Matrimonio potest retinere rem, & offerre pecuniam taxatam, *text. clar. l. Quotiet. C. de Jure dotium.* Est autem inter dotem, quæ transit in Dominium mariti, & quæ non transit, hoc notabile discrimen, quod in casu, quo dos transit in Dominium mariti, rerum dotalium periculum ad maritum spectet, *arg. cit. l. Res in dotem, ff. eod* quod alioquin ad uxorem, tanquam dominam earum rerum, pertineret: quia quælibet res domino suo stat aut cadit, melioratur vel perit. Verum de dote plura Jurisperiti.

17. CONCL. II. Quantum est de jure Cæsareo, uxor in Bona paraphernali non solum proprietatem, sed etiam plenum dominium atque administrationem habet, ita ut maritus ea nolente nequaquam hujusmodi bonis se immiscere possit; quamvis bonum atque consultum sit mulieri, quæ seipsam committit marito, res etiam suas pari arbitrio gubernari. Ita habetur expresse in Jure Civili *l. Hæc lege. C. de Pactis conventis.* estque communis. Additur tamen, *quantum est de Jure Cæsareo*: quia in aliquibus locis, præsertim extra Romanum Imperium existentibus, servantur aliæ Leges, non vero Jus commune Cæsareum; prout nominatim de Belgio tellatur Hetincx *disp. 1. de Contractibus. num.* 55.

18 Ex dictis infertur, virum graviter peccare, consumendo, ac delapidando Bona paraphernalia uxoris sine ejus licentia; utpote cum rem alienam absumat. Quinimo etiam si marito committatur Bonorum paraphernalium administratio, adhuc tamen is gravem admittit injustitiam, si prædicta Bona in potationes, Venerem, aliasque prodigas aut turpes alienationes expendit. Gobat *tr. 5. Quinarii. c.* 24. *n.* 4. & *seq.*

19 Infertur ulterius: etiam uxorem graviter peccare, & quidem mortaliter, si summam notabilem ex bonis mariti, vel quorum administratio ad ipsum pertinet, eo rationabiliter invito, accipiat: quia accipit illud, cujus dominium, vel certe administratio ad ipsam non pertinet, sed ad maritum, qui exinde tenetur providere familiæ. Additur notanter, *summam notabilem*: quia

non

non peccat mortifere, si quantitas judicio prudentis, spectato statu, opibus, aliisque circumstantiis non sit notabilis; imo in hujusmodi furtis major ad peccatum mortale requiritur quantitas, quam in aliis. Verum de hoc, & quando uxor peccet, vel non peccet, furripiendo ex bonis communibus, plura inferius (c) agendo de Furto.

QUÆSTIO III.

De Bonis, & Dominio Clericorum Beneficiariorum.

SUMMARIUM.

20 *Bona Clericorum quadruplicia, nempe*
21 *Bona patrimonialia,*
22 *Bona quasi patrimonialia seu industrialia,*
23 *Bona mere Ecclesiastica, &*
24 *Bona parsimonialia Clericorum.*
25 *Clerici sæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorum patrimonialium.*
26 *Imo & quasi patrimonialium seu industrialium.*
27 *Corollaria.*
28 *Possunt etiam pro libitu disponere de bonis parsimonialibus.*
29 *Bonorum mere Ecclesiasticorum acquirunt quidem dominium, sed cum onere superflua in pias causas erogandi.*
30 *Quod procedit de facto.*
Divisio bonorum Ecclesiasticorum, quando fit facta?
31 *Rationes, probantes dictum dominium Clericorum.*
32 *Rationes ostendentes obligationem erogandi superflua in pias causas.*
33 *Quo iure Beneficiarii teneantur superflua in pias causas erogare?*
Referuntur diversæ sententiæ.
(a) Tract. 4. Dist. 6 quæst 4.
34 *Sententia probabilior.*
35 *Dicta obligatio est personalis Clericorum.*
36 *Corollarium.*
37 *Solvitur instantia.*
(b) Dist. 3. n. 4.
38 *Quantitas sufficiens ad peccatum mortale ratione bonorum Ecclesiasticorum male expertorum, quæ?*
39 *Et quomodo computanda?*
40 *Obligationes notabiles solvuntur.*
41 *Bona Ecclesiastica, quemodo dicantur res Dei?*
42 *Item res seu patrimonia pauperum?*
43 *Clerici, in quo sensu dicantur Dispensatores &c. bonorum Ecclesiæ?*
44 *An Clerici testari possint? remissive.*

20. CElebris est hæc Quæstio, tractans de Dominio Clericorum Beneficiariorum; id est, eorum, qui habent Beneficium Ecclesiasticum, sive curatum, sive non curatum. Pro cujus resolutione notandum, quod Bona Clericorum quadruplicia distingui soleant, videlicet bona patrimonialia, quasi patrimonialia seu industrialia, mere Ecclesiastica, & tandem parsimonialia.

21. *Bona patrimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericis obveniunt hæreditate, donatione, arte, aliave profana causa, qua solent & Laici acquirere.

22. *Bona quasi patrimonialia, seu industrialia*, sunt, quæ a Clericis acquiruntur ex industria spirituali, sive ex extraordinariis functionibus Ecclesiasticis absque Beneficio: veluti celebratione Missarum votivarum, Concionibus, Confessionibus audiendis, Cantu Ecclesiastico, agendo Capellanum, ac hujusmodi. Et recte cum Navarro, *tr. de Redditibus Ecclesiasticis. monit.* 19. Bona quasi patrimonialia Clericorum dicuntur ea omnia, *quæ sunt quæsita ratione Clericalis Ordinis, vel officii, alia ratione, quam iuris recipiendi fructus beneficiales.*

23. *Bona mere Ecclesiastica* sunt illa, quæ a Clericis acquiruntur ratione alicujus Beneficii Ecclesiastici, quod habent: qualia bona sunt ea, quæ acquiruntur intuitu Episcopatus, Canonicatus, Parochiæ, aut alterius Beneficii Ecclesiastici; uti sunt ordinarii redditus eorum, decimæ, fundationes, fructus agrorum, aliarumque rerum ad Beneficium ipsum seu Ecclesiam pertinentium.

24. *Bona* tandem *parsimonialia* Clericorum dicuntur ea, quæ Clericus aliquis ex redditibus Ecclesiasticis de congrua sustentatione partius, quam honeste potuisset, vivendo, sibi subtraxit. His prænotatis, sit

25. CONCL. I. Clerici sæculares Beneficiarii habent plenum dominium bonorum suorum patrimonialium, unde de istis libere donare, aut alio modo disponere possunt, imo etiam testari, seu testamentum facere. Ita communis, & habetur clarissime. *cap. Quia nos. & c. Relatum. 12. de Testament.* ibi: *Cæterum quæ Clericis ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, distribuantur pro arbitrio decedentis.* Accedit ratio: quia Clerici sæculares nullo modo abdicarunt dominium Bonorum suorum, sicuti abdicare solent Religiosi.

26. CONCL. II. Etiam de bonis quasi patrimonialibus, seu industrialibus, Clerici sæculares libere disponere possunt, imo etiam testari. Ita Lessius *lib. 2. cap. 4. n.* 37. Navarrus, Covarruvias, & alii communiter, paucis exceptis. Ratio est: quia ejusmodi bona præstantur a fidelibus absque ullo onere expresso, vel tacito, dandi superflua pauperibus (quale tamen onus bona Beneficiorum habent annexum) sed dantur eis veluti stipendium suæ sustentationis, & tanquam merces laborum suorum, atque operum personalium spiritualium sibi præstitorum. Unde talia non immerito æquiparantur bonis Clericorum patrimonialibus; Nam *dignus est operarius mercede sua. Luc. cap.* 10

27. Ex dictis infertur cum cit. Lessio, & aliis, quod Clerici non magis ex bonis quasi patrimonialibus teneantur in pios usus expendere, quam ex bonis patrimonialibus: nam amborum bonorum habent plenum dominium, ac liberam administrationem. Infertur ulterius, quod si Clerici de his vivant, vel expendant in pias causas, tantundem accipere possint de bonis Ecclesiasticis, & de eo disponere ad libitum, sicut de bonis patrimonialibus: quia cum habeant jus vivendi ex Beneficio Ecclesiastico, non tenentur vivere ex aliis suis bonis; unde si de his vivant, possunt uti compensatione.

28. CONCL. III Insuper de bonis parsimonialibus, quæ Clerici de congrua sustentatione; parcius vivendo, sibi ex redditibus, sive bonis Ecclesiasticis subtraxerunt, possunt iidem Clerici pro libitu disponere. Ita Covarr. *c. 7. de testam. n.* 9. Lessius *n.* 39. Engel. *tit de testam. n.* 7. & alii satis communiter, contra Aobatem, & nonnullos alios. Ratio est: quia hujusmodi pars fructuum Ecclesiasticorum est justa merces eorum, qui Ecclesiæ serviunt: hinc redeunt fundamenta prioris Conclusionis. Major difficultas est de cæteris bonis, seu redditibus mere Ecclesiasticis, quæ congruæ sustentationi superfluunt; de quibus loquendo, sit

29. CONCL. IV Clerici Beneficiarii acquirunt defacto verum Dominium hujusmodi bonorum Ecclesiasticorum, id tamen habent cum onere, superflua in pauperes, aliasque pias causas erogandi. Ita quoad primam partem probabilior, simulque communior Doctorum, præsertim modernorum, quamvis sit contra Navarrum *tract. de Redditibus. quæst. 1. monit. 21. & seq.* Sannig. *distinct 5. de Justit. & iure. q. 4.* & multos alios tum Theologos, tum Canonistas, præcipue antiquiores, quos refert Lessius *lib. 2. c. 4 n.* 41. quique volunt, Clericos non esse Dominos illius portionis superfluæ, sed solum Oeconomos, & Dispensatores, adeo ut ex justitia teneantur eam erogare in pias causas: & si secus egerint, teneantur ad restitutionem Ecclesiæ, pauperibus, vel aliis piis causis faciendam ex aliis bonis, quæ pleno jure obtinent, puta ex patrimonialibus, industrialibus, vel parsimonialibus. Et hæc quidem sententia non caret sua probabilitate, simulque velut tutior in praxi merito tenenda.

30. Nihilominus data Conclusio est probabilior, & inter modernos communior: quæ tamen solum procedit *de facto*, hoc est, pro tempore post divisionem bonorum Ecclesiasticorum, per Simplicium Papam circa annum Domini 470 factam. Siquidem tunc crescente multitudine Clericorum, variisque subortis incommodis, dictus Pontifex bona Ecclesiastica in quatuor partes divisit, quarum prima tribuebatur Episcopo, secunda Clericis, tertia pauperibus, & quarta fabricis Ecclesiasticis: fuitque isthæc divisio per Gelasium Papam confirmata, ut habetur *c. de Redditibus. & c. Concesso, & c. Quatuor. 12. q. 2.* Porro ante factam ejusmodi divisionem bonorum Ecclesiasticorum (quorum altera parte Clericis attributa, simul fuerunt erecta Beneficia Ecclesiastica) omnes oblationes atque redditus erant bona communia, singulis prout quisque opus habebat distribuenda; & vivebant Clerici in communi, sicut modo Religiosi.

31. Probatur nunc prima pars Conclusionis taliter explicata, ex Jure Canonico. Nam *c. un. de Clericis non residen: in 6.* dicitur, quod Clerici, qui extra casus a Jure concessos non interfunt Divinis Officiis, *si de distributionibus ipsis quidquam receperint, rerum sic receptarum dominium non acquirant:* ergo supponitur, quod alii Clerici Beneficiarii, qui interfunt Divinis Officiis, acquirant dominium suorum reddituum Ecclesiasticorum, atque distributionum quotidianarum; alioquin frustra privarentur non interessentes tali dominio. Deinde Concilium

Later. sub Leon. X. & S. Pius V. in sua constit. quæ incipit: *Exproximo*, (& habetur *tom. 2 Bullarii Romani. Const. 135. dictis Pontificis*) statuunt, atque declarant, quod Clerici Beneficiarii, pro rata omissionis Horarū Canonicarum, *fructus non faciant suos*; ergo cæteri recitantes, censentur fructus facere suos: nam argumentum a sensu contrario, in Iure reputatur fortissimum. Et hoc ipsum clarius ostendit Concilium Trid. *sess. 24. c. 12. de Reformat.* ubi vult, quod Clericus, in casu ibidem expresso delinquens, *pricetur dimidia parte fructuum, quos ratione etiam præbendæ, ac residentiæ fecit suos*. Ubi ponderandum ly *quos ratione præbendæ, ac residentiæ fecit suos*. Accedit ratio: quia Clerici sæculares Beneficiarii defacto capaces sunt dominii; ergo, cum tot Jura illud ipsis concedere videantur super redditus Ecclesiasticos, non est hoc eisdem denegandum.

32. Altera pars Conclusionis, quod Clerici tale dominium habeant cum onere, superflua in pauperes aliasque pias causas erogandi, est communi Doctorum sententia; de qua testantur Lessius *loc. cit. n. 47.* Herincx *disp. 4. de Just. & jure num. 130.* asserens, apud Doctores communiter esse indubitatum, Clericos graviter esse obligatos ad superflua expendenda in pias causas Lugo *disp. 4. de justit. & jure. sect. 2. n. 1.* dicens, quod communis est omnium Doctorum sententia, adesse talem obligationem, ac alii. Et hoc desumitur inprimis ex *can. 39. & 75. Apostolorum.* atque ex pluribus textibus Juris Canonici: ut ex *c. quia tua. 12. q. 1.* ibi: *Omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum est*, &c. Et c. *Res Ecclesia. 12. q. 1.* & alibi. Hinc S. Urbanus Papa (atque refertur in Breviario Romano, die Festo ipsius, 25. Maji) de bonis Ecclesiæ attributis scripsit his verbis: *Ipsa res Fidelium, quæ Domino offeruntur, non debent in alios usus, quam Ecclesiasticos, & Christianorum fratrum, & indigentium converti: quia vota sunt Fidelium, & prætia peccatorum, ac patrimonia pauperum*. Concordat Concilium Trid. *Sess. 25 cap 1 de Reform.* ubi *Omnino sit* (Episcopis, aliisque Beneficia habentibus) *interdicit, ne ex redditibus Ecclesiastici consanguineos, familiares suos augere studeant: cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticæ, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, sint ut pauperibus distribuant*. Ita Tridentinum.

33 Quo autem Jure hujusmodi obligatio erogandi superflua in pias causas incumbat Beneficiariis, variant Doctores. Et quidem, quotquot cum Navarro negant, Clericos acquirere dominium talium bonorum mere Ecclesiasticorum superfluorum, consequenter inferre solent, eos Iure naturali, ac Divino, ex motivo virtutis Justitiæ teneri talia in pias causas expendere; ne alioquin alienum rapere, aut male expendere convincantur. Alii vero, qui tale dominium Clericis admittunt, iterum in diversas abeunt sententias: inprimis enim nonnulli volunt cum Laymano *lib. 4. tract. 2. cap. 3. num. 3.* eos nihilominus ex virtute Justitiæ obligari. Aliqui cum Lessio *lib 2. cap. 4 num. 47.* & Soto, arbitrantur, eam obligationem procedere solum ex præcepto positivo Ecclesiæ, passim in SS. Canonibus inculcato: cui sententiæ favet Herincx *loc. cit. num 135.* Quidam cum Fagnano *in c. Si quis sane. n. 1. & seqq. de Peculio Clericor.* asserunt, Beneficiarios teneri ex lege Charitatis redditus superfluos in pauperes erogare. Sed hanc sententiam reliqui admittunt duntaxat in casu, quo adsunt pauperes in extrema, vel gravi necessitate constituti: nam tunc equidem tenentur Clerici (imo & Sæculares) eisdem de superfluis subvenire ex præcepto Charitatis, non vero extra talem casum necessitatis, ut alibi (a) dictum.

34. Alii, tandem, & quidem probabilius, asserunt cum cit. Lugone, *num. 16. & seqq.* dictam obligationem oriri ex virtute Religionis, & qualitate ipsorum bonorum, quæ sunt Res Dei, atque ex primæva Fundatorum intentione, per Ecclesiam ipsumque Beneficiarium in institutione, vel receptione Beneficii Ecclesiastici acceptata, & cultu Divino specialiter deputata, ut proinde non nisi pie & religiose expendi debeant. Ratio est: quia hujusmodi bona sunt specialiter oblata, & destinata ad cultum Divinum, unde & dicuntur *Res Dei, Vota Fidelium.* &c. eaque bona recipiunt Clerici Beneficiarii ab Ecclesia sub ista obligatione (hoc est, tanquam *Vota Fidelium, & Res Dei.* &c.) per textus proxime allegatos: ergo hoc ipso tenentur Clerici ex motivo Religionis, ab Ecclesia & Fundatoribus intento superflua in cultum Divinum, piasque causas expendere; atque aliter expendendo peccabunt contra virtutem Religionis, non minus, ac hæres non adimplens vota realia defuncti. Nam & hujusmodi vota suppositā tamen defuncti voluntate, atque adita hæreditate, obligant hæredem ex virtute Religionis, cujusmodi obligatio est de jure naturali & Divino.

35. Notant tamen Doctores cum Lessio *lib. 4. c. 19. n. 48.* quod hujusmodi obligatio sit personalis Clericorum: hinc alii ab his accipientes, non amplius hoc jure tenentur. Nam quamvis Beneficiarius ille res mere Ecclesiasticas superfluas male in causas profanas expenderit, necnon & peccaverit, valide tamen fuit dispositio ejus; cum habuerit dominium illorum bonorum, licet cum onere personali superflua in pias causas expendendi.

36. Ex dictis infertur cum D. Thoma *Quodlibeto 6. art. 12.* quod Clerici talia bona, seu redditus mere Ecclesiasticos superfluos, in causas profanas impendentes, obligentur quidem ad agendam pœnitentiam, non vero ad faciendam restitutionem. Ratio est: quia cum peccent, si male expendant bona mere Ecclesiastica in res profanas, hinc tenentur agere pœnitentiam de hoc suo peccato: restituere vero nihil tenentur, cum habuerint dominium talium bonorum.

37 Nec dicas. Si Clerici Beneficiarii habent dominium talium bonorum, ergo hoc ipso libere de eis disponunt; sicque non peccant illa expendendo etiam in causas profanas. Resp enim negando consequentiam: quia, ut jam supra (b) dictum, *Dominium est jus perfecte disponendi de re corporali, nisi lege prohibeatur*. In proposito autem Clericis Beneficiariis prohibitum est, tales redditus Ecclesiasticos in causas profanas expendere; & quidem non solum Jure Canonico pluribus in locis, verum etiam Jure naturali & Divino, dum ex motivo virtutis Religionis jubentur bona Divino cultui specialiter destinata, Deoque oblata, non nisi ad dictum finem causalque pias expendere.

38 Veruntamen circa hoc advertendum, quod notabilis summa, sufficiens ad constituendum peccatum mortale ratione superfluorum bonorum Ecclesiasticorum in causas profanas expensorum, vocetur ea, non quæ furto sublata sufficeret ad peccatum mortale, sed quæ censeri potest pars aliquo modo notabilis respectu ipsorum reddituum superfluorum Beneficiarii; prout observat Lugo *loco cit. n. 42.* Herincx *n. 134.* Molina, Coninch, & alii. Ratio diversitatis est: quia Clerici habent dominium illorum bonorum, non sic fur in re furtiva. Deinde hic non versamur in materia Justitiæ, sicuti accidit in furto: cum obligatio dandi superflua in pias causas, oriatur ex motivo duntaxat Religionis; sicque satis sit ad vitandam gravem culpam, eadem taliter expendere, ut si non mathematice, saltem moraliter quis ipsa pie & religiose expendisse dici possit: quod salvatur, quamdiu notabilis dictorum reddituum pars male non impeditur.

39 Insuper præter detracta bona patrimonialia, industrialia, & parsimonialia, hic habenda est ratio personæ Clerici, & aliarum circumstantiarum. Nam quæ respectu inferioris Beneficiarii possent censeri superflua, non sunt talia respectu alterius in altiori gradu constituti; & quæ cæteroquin male impensa dici possent, concurrentibus certis circumstantiis talia non sunt: unde hæc prudenti, simulque pio judicio, discernenda veniunt.

40. Objicies majoris claritatis gratia cum Navarro, & aliis, contra primam partem datæ Conclusionis. In *c. Quia juxta. 16. q. 1.* dicitur: *Juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus, res Ecclesiæ vota esse Fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum*. Insuper D Augustinus, relatus *c. Si peccatum 12 q. 1.* & rursus *c. Quod autem 16. q. 7.* loquens de bonis Ecclesiæ, inquit: *Non illa nostra sunt, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus*: cum pluribus concordantiis: ergo si bona Ecclesiæ sunt res Dei, & patrimonia pauperum, & ipsi Clerici duntaxat eorum Dispensatores, & quodammodo Procuratores, non Proprietarii, hoc ipso non habent dominium ipsorum. Resp. negando consequentiam, & explicando dictas, atque alias consimiles authoritates.

41. Inprimis enim bona Ecclesiastica dicuntur *Res Dei*, quatenus cultui Divino specialiter sunt dedicata, & oblata a Fidelibus: non autem, quasi dominium eorum præcise maneat penes Deum. Cum certum sit, eorum dominium transire in Ecclesiam, juxta illud *c. Nulli. 12. q. 2 Omne, quod Domino consecratur, sanctum sanctorum Domino est, & ad jus pertines Sacerdotum*.

42. Deinde hujusmodi bona dicuntur *Res, seu patrimonia pauperum*: tum ex eo, quia collata fuerunt ad honestam sustentationem ministrorum Ecclesiæ, qui ante erectionem Beneficiorum, & divisionem bonorum Ecclesiasticorum (de qua *num.* 30.) vere pauperes erant, & nihil proprii in particulari

lari habebant. Tum etiam ea dicuntur bona sive patrimonia pauperum, non proprie & quoad dominium seuproprietatem, sed quoaddebitum seu obligationem erogandi eadem pauperibus, in quantum necessariam & decentem sustentationem excedunt; prout explicat Fagnanus *Si quis sane. n. 4. & 5. de Peculio Clericorum.* Et quidem ejusmodi obligatio etiamnum habetur, non quidem ex debito Justitiæ, sed Religionis.

43. Tandem Clerici dicuntur Dispensatores, & quodammodo Procuratores bonorum Ecclesiæ, alludendo ad tempora primitivæ Ecclesiæ, atque ante erectionem Beneficiorum, & divisionem bonorum Ecclesiasticorum, per Simplicium Papam primum factam: nam antea Clerici erant pauperes, nihilque in particulari possidebant, sed eis per Episcopos bona Ecclesiæ, aliaque a Fidelibus oblata, opportune dividebantur, prout habetur *c. Episcopat. & c. Præcipimus. 12. q. 1.* & alibi. Quod si nonnullæ authoritates reperiantur, quæ videntur loqui de tempore post factam prædictam divisionem, eæ intelligendæ sunt de bonis ipsi dun taxat Ecclesiæ addictis, utputa agris, vineis, aliisque possessionibus (nam horum Clerici Beneficiarii etiam defacto sunt solum Administratores) non vero loquuntur de ipsorum redditibus: imo horum dominium acquirunt Clerici, sed cum onere superflua in pauperes erogandi, ut supra ostensum.

44. Num autem Clerici de bonis suis testari valeant, commodius dicetur *Tract. seq. Distinct. 3.* agendo de Testamentis *Quæst. 5.* ubi præsens materia amplius declaratur.

QUÆSTIO IV.

De Dominio Religiosorum.

SUMMARIUM.

45 *Religiosi solemniter professi sunt incapaces dominii rerum temporalium.*
46 *Quid de Novitiis, ac emittentibus Vota simplicia in Societate Jesu?*
47 *Habent Religiosi quasi dominium bonorum spiritualium.*
48 *Qui Religiosi habeant dominium rerum temporalium in communi;*
49 *Dominium istud non est omnino liberum.*
(c) Tract. 8. Dist. 3. Quæst. 4. n. 31. & seqq.

45. CONCL. I. Religiosi solemniter professi sunt in particulari penitus incapaces omnis dominii, ac juris rerum temporalium, ita ut nemo eorum quidquam suo nomine, seu tanquam proprium possit tenere. Ita certa, & communis omnium. Patet hoc inprimis ex *c. Cum ad Monasterium. de Statu Monachorum.* ibi: *Nec ipsimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monachorum dispensare: quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis, adeo est annexa Regulæ Monachali, aut contra eam nec Summus Pontifex possit licentiam dare.* & alibi Concordat Concilium Trident. *Sess 25. cap. 2. de Regularibus* plura circa hoc statuens.

46 Dicitur, *Religiosi solemniter professi:* quia Novitii retinent dominium bonorum suorum. Quinimo etiam illi, qui in Societate JESU finito biennio probationis emittunt tria Vota substantialia, sed simplicia solum, Paupertatis, Castitatis & Obedientiæ, adhuc retinet dominium bonorum suorum per aliquod tempus a Superioribus prescribendum, quo faciant abdicationem bonorum suorum; quamvis interim eo dominio licite uti non possint sine consensu Superiorum propter Votum simplex Paupertatis: prout patet ex Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino.* 1584. edita, habeturque tom 2. Bullarii Romani, *Constit. 89. dicti Pontificis.*

47. Additur etiam in Conclusione, *bonorum temporalium*: quia jurium, & bonorum spiritualium, possunt Religiosi habere dominium, vel quasi dominium. Unde simplex Religiosus retinet jus honoris, ac famæ suæ, juxta D. Thomam 2. 2. *q.* 186. *art* 7. *ad.* 4. Item jus eligendi, præsentandi, confirmandi, absolvendi, suscipiendi alimenta, de bonis communibus Monasterii, ac hujusmodi; adeo, ut etiam possit agere nomine proprio super hujusmodi juribus in ordine ad spiritualia bona sibi competentibus, casu quo negarentur: nam per Votum Paupertatis Religiosi non renunciant bonis spiritualibus nec juribus prædictis, sed tantum temporalibus, sive bonis exterioribus. Miranda *tom. 1. Manualis Prælat. Quæst. 28. art. 1. in fine* & alii.

48 CONCL. II. Religiosi professi cujuscunque Ordinis (excepto Ordine FF. Minorum de Observantia, & Capuccinorum) possunt in communi habere dominium bonorum temporalium, ita ut hæc eorumdem Congregationes, Monasteria seu Domus, ve-

vero dominio possideant. Ita rursum certa, & communis; atque habetur expressum, & novissime concessum in Concilio Trident. *Sess. 25 cap. 3. de Regularibus.*

49. CONCL. III. Nihilominus Dominium istud Religiosorum in communi, atque Monasteriorum, non est omnino liberum & independens, sicuti est dominium Secularium. Ita certa, & communis. Ratio est: quia Sæculares possunt libere disponere de rebus suis; dominium vero Religiosorum in communi habet annexum onus, ut non possit Monasterium alienare bona immobilia, vel etiam mobilia pretiosa, nisi ex justa causa, & servatis debitis Juris solemnitatibus, atque assensu Summi Pontificis (quamvis in Germania, & quibusdam locis remotis, de consuetudine, atque ob locorum distantiam, & difficultatem adeundi Summum Pontificem; sufficiat assensus Episcopi, ut notat Ludov. Engel. *tit. De rebus Ecclesiæ non alienandis. num.* 15.) Quod si secus fiat, alienatio nulla est & irrita, atque non solum alienans bona Ecclesiastica, sed etiam sic alienata suscipiens, incurrit pœnam excommunicationis, juxta Extravag. *Ambitiosæ tit De rebus Ecclesiæ non alienandis.* Cæterum an Religiosi possint condere testamentum, vel facere donationem mortis causa, dicetur infra (c) suo loco. Alia vero melius ex specialibus singulorum Ordinum Regulis, & Constitutionibus patebunt.

DISTINCTIO V.

De Acquisitione Dominii.

QUÆSTIO I.

De modis generatim acquirendi rerum Dominium, Bonisque incertis, ac Thesauris inventis.

SUMMARIUM.

1 *Res corporales aliæ, quæ carent domino;*
2 *Aliæ, quæ habent dominium, certum vel incertum.*
3 *Quibus modis generatim acquiratur rerum dominium?*
(a) De hoc Dist seq. per totum.
(b) De hoc agetur Tract. 8. per totum.
4 *Quid de modo acquirendi rerum dominium Jure belli?*
(c) Tract. 4. Dist. 7. Quæst. 4.
5 *Res, quæ nullius sunt, Jure naturæ fiunt primo occupantis.*
Limitatur hoc.
6 *Bona incerta, quæ? & ad qui teneatur earum inventor?*
7 *An Dominus amittat rerum deperditarum possessionem?*
Ac Dominium?
8 *An ab inventore retineri possint post diligentem inquisitionem domini?*
Refertur aliorum sententia.
9 *Thesaurus, quid?*
10 *Thesaurus inventus cujus sit?*
11 *Quid dicendum spectato Jure Civili?*
12 *Quid, si thesaurus inveniatur in alieno fundo, vel arte magica?*
13 *An licitum sit emere fundum, in quo scitur latere thesaurum?*

1. ADvertendum, quod res corporales, quæ sub dominio proprietatis cadere possunt, generatim sint duplicis generis. Quædam enim etiamnum nullius sunt, sed carent proprio dominio: ut sunt gemmæ in litore maris, pisces maris, volucres cœli, & alia hujusmodi, quæ necdum in dominium cujuspiam devenerunt. Et horum dominium potissimum acquiritur Occupatione; id est, talia fiunt regulariter primo occupantis.

2. Aliæ vero res corporeæ sunt, quæ habent dominum. Et hæ rursum distinguuntur in eas, quæ habent certum dominum: uti sunt bona Petri, bona Pauli, &c. Et in eas, quæ habent dominum incertum, id est talem, de quo ignoratur, quis ille sit; ut si invenio rem perditam ab altero, & nescio, quis ille sit. Et hæc alio nomine solent dici *Bona incerta.*

3. CONCL. I. Tribus præsertim modis generatim rerum corporalium dominium acquiri solet. I. Jure naturali, seu Gentium: & hoc fit multipliciter, nimirum Occupatione, Nativitate, Alluvione, Specificatione, Accessione, Confusione, Commixtione, Ædificatione, Plantatione, Fructuum perceptione, & Traditione; de quibus

bus plura in progressu. II. Solet acquiri rerum dominium Jure Civili, atque Canonico; idque contingit potissimum mediante Præscriptione, atque Usucapione, utpote quæ ad magis conservandam pacificam hominum conversationem, præcludendasque infinitas lites, per leges tum Civiles, tum Ecclesiasticas, fuit introducta & constituta. (a) III. Acquiritur rerum dominium privata hominum voluntate, dum per varias conventiones, pacta & contractus, homines dominium rerum sibi antea propriarum in alios transferunt. (b)

4. His addi posset modus acquirendi rerum dominium Jure belli (intellige) justi. Verum modus iste potest comprehendi sub primo, quo acquiritur rerum dominium Jure Gentium, & commode reducitur ad Occupationem: quamvis enim hæc potissimum habeat locum in iis rebus, quæ antea nullius sunt, ac proinde Jure Gentium fiunt primo occupantis, tanquam potioris; tamen ad Occupationem etiam reduci possunt capta ab hostibus, eo quod & hæc, si sint mobilia, regulariter fiant primo occupantis: ut alibi dictum (c)

5. CONCL. II. Res illæ, quæ nullius sunt, Jure naturæ ac Gentium fiunt primo occupantis, nisi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur. Ita communis; habeturque expressum §. *Fera. Instit. de Rerum divisione.* ibi: *Feræ igitur bestiæ, & volucres, & pisces, & omnia animalia, quæ mari, cælo, & terra nascuntur, simul atque ab aliquo capta fuerint, Jure Gentium statim illius esse incipiunt: quod enim ante nullius est, id naturali ratione occupanti conceditur.*

Additur notanter in Conclusione, *nisi lege aliqua humana earum dominium cuipiam alteri applicetur.* Nam tunc esset standum dispositioni talis legis communis, utpote justæ, atque authoritate publica in bonum Communitatis latæ: prout sit in bonis vacantibus, id est, in bonis morientium sine hærede; hujusmodi enim bona, quamvis dominium amplius non habeant, non fiunt primo occupantis, sed ex dispositione Juris applicantur Fisco.

6. CONCL. III. Bona incerta (id est, ea quæ quidem dominum habent, sed ignoratur quis ille sit; uti sunt bona casu amissa, & ab altero inventa, aut quæ periculo naufragii projecta fuerunt in mare, & postmodum ad litus evaserunt.) Hujusmodi, inquam, bona incerta quisquis repererit, obligatur ea restituere veris dominis, si eos dignoscere possit, teneturque ad dominos illos dignoscendos moralem diligentiam adhibere. Ita Doctores communiter post D. Augustinum *lib. 50 Homiliarum Hom. 9* & refertur, *c. Si quid. 14. q. 5.* ibi: *Si quid invenisti, & non reddidisti, rapuisti: quantum potuisti, fecisti.* Ratio est: quia ille, qui ejusmodi res amisit, earum dominus esse non desinit: atqui unaquæque res debet reddi domino suo; ergo.

7. Nec obstat, quod rerum mobilium deperditarum, ita ut ignoremus ubi sint, illico amittamus possessionem, *arg. l. Si id quod ff. de Acquir. possess.* ibi: *Si id quod possidemus, ita perdidimus, ut ignoremus ubi sit, desinimus possidere.* Resp. enim primo: hoc non procedere, si adhuc adhibemus diligentem inquisitionem ad recuperandum ejusmodi rem amissam; nam quamdiu intendimus, quærimus, & sollicitamus, ut inveniatur, nec dum penitus perdita est possessio ipsius; sed retinetur adhuc civilis possessio, cum spe recuperandi etiam naturalem, uti notavit Zitius *ad cit. l. Si id quod. n. 5. & n. 8.*

Resp. Secundo: quamvis rerum deperditarum, ita ut post frustra adhibitam diligentem inquisitionem ignoremus, ubi sit, amittamus possessionem, non tamen idcirco perdimus ipsarum dominium, siquidem facilius amittitur rerum possessio, quam dominium: *l. Si quis vi. ff. de acquir. possess.* cum similius. Quia igitur dominium rei deperditæ remanet adhuc penes priorem dominum, hinc oritur obligatio eandem restituendi vero domino, si inveniatur: & quorundam contraria persuasio merito reprobatur a D. Hieronymo *in lib. Levit.* ac refertur *c. Multi. 14. q. 1.* illis verbis: *Multi sine peccato putant esse, si alienum, quod invenerint, teneant, & dicunt, Deus mihi dedit: cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat.*

8 CONCL. IV. Quod si post diligentem inquisitionem factam dominus talium rerum incertarum, v. g. amissarum, & ab alio inventarum, amplius dignosci non possit, juxta communem magisque piam sententiam eæ erunt pauperibus erogandæ, aut in alios pios usus insumendæ; quamvis non desint Doctores, probabiliter asserentes, quod res illæ inventæ licite ab inventore retineri possint, si post diligentem inquisitionem factam dominus illarum non compareat. Ratio primæ partis est: quia si res ipsemet dominio amplius restitui non possunt, saltem restitui & applicari debent iis, quibus velle dominus præsumitur, ut applicentur: atqui tales sunt pauperes, & aliæ piæ causæ; nam quilibet rationabiliter velle præsumitur, res suas applicari pauperibus, aut aliis pius causis, ad remedium animæ suæ, si eas alia ratione acquirere nequeat.

Altera nihilominus pars Conclusionis probatur authoritate Doctorum satis gravium, qui eam probabilem censent; inter quos sunt Lessius *l. 2. c. 14. n. 48.* Layman *l. 3. tract. 1. c. 5. n. 24.* Herincx *disp. n. de Just. & jure. q. 7. n. 149.* Mastrius *disp. 3. Theol. Moral. n. 52.* Sotus, Petrus Navarrus, Ledesma, Medina, & alii: Siquidem nullo (inquiunt) claro Jure naturali, aut Ecclesiastico, prohibetur inventor ejusmodi bona inventa retinere. Quinimo videtur Communitas hominum in talem retentionem tacite consentire: Siquidem hac ratione compensari solent fortuita rerum amissarum damna, & qui hodie amisit, cras casualiter inveniendo rem alterius, cujus dominus post adhibitam debitam diligentiam investigari nequit, rursus resarcire poterit jacturam rei suæ antea deperditæ.

9. CONCL. V. *Thesaurus est vetus quadam depositio pecuniæ, cujus non extat memoria, ut jam dominum non habeat.* Ita definitur Thesaurus *l. Nunquam ff. De acquirendo rerum dominio*; & sequuntur Doctores communiter. Dicitur, *depositio pecuniæ*: ubi sub nomine pecuniæ intelliguntur quævis opes mobiles, puta gemmæ, vasa, catenæ, nummi aurei & argentei. Et additur, *vetus*: quia si non sit vetus, adeo quod amplius non extet memoria ejus, non censebitur thesaurus proprie dictus.

10. CONCL. VI. Spectato Jure naturali, & Gentium, Thesaurus proprie dictus tranfit in dominium inventoris, utpote primo occupantis; spectato tamen Jure communi Civili opus est distinctione. Ita Lessius *l. 2. c. 5. n. 5.* Layman *loc. cit. n. 33.* & alii. Ratio primæ partis est: quia, quæ nullius sunt, Jure naturali & Gentium fiunt primi occupantis: atqui Thesaurus proprie dictus nullius est, cum jam dominum non habeat; ergo. Nec obstat, quod forsan ex signis possit cognosci, a quorum Majoribus fuerit reconditus. Respond. enim, hoc nihil referre; quia quod definit tanto tempore possideri, cessavit pariter esse in dominio cujusquam. Et huic parti favet textus cit. l. *Numquam ff. de acquirendo rerum dominio*; ubi post datam Thesauri definitionem illico subjungitur: *Sic enim fit ejus, qui invenerit, quod non alterius sit.* Verum Glossa ibidem hoc intelligit, quando quis in suo fundo Thesaurum invenit; alias vero dicendum censet, prout habetur *L. 1. C. de Thesauris, l. 10. & §. thesaurus, Instit. de rerum divisione.* quæ est altera pars nostræ Conclusionis. Pro cujus intelligentia sit

11. CONCL. VII. Spectato Jure Civili, Thesaurus in proprio fundo inventus totus est inventoris: si vero in alieno fundo, non data ad hoc opera, sed fortuito Thesaurum quis invenerit, utpote arando terram, vel alio quocunque casu, dimidium erit domini fundi, & dimidium inventoris. Ita expresse habetur in Jure Civili *cit. L. 1. C. de Thesauris l. 10. & §. Thesaurus, Instit. de Rerum divisione.* Et quidem, cum hæc constitutio pœnalis non sit, sed secundum æquitatem naturalem lata, ac definitiva proprietatis rerum, videtur obligare in conscientia ante Judicis sententiam; prout notant Lessius, & Layman *l. c.* post Covarruviam, Cajetanum, Navarrum, & alios, & concordant proxime dicta *n. 6.*

12. CONCL. VIII. Quod si quis data opera in alieno fundo Thesaurum scrutetur, atque inveniat sine consensu domini, totum fundi domino reddere compellendus est, atque ulterius puniendus: si autem Thesaurus arte magica, quamvis in proprio fundo, repertus fuerit, tunc totus Fisco adjudicabitur per sententiam Judicis, idque fit in pœnam criminis. Ita habetur *cit. L. 1. C. de Thesauris. lib. 10.* & sequuntur Doctores communiter. Quamvis Herincx *loc. cit. n. 148.* recte notet, quod hæc dispositio Juris, utpote pœnalis, non obliget ante sententiam Judicis, ad instar aliarum pœnarum.

13. CONCL. IX. Qui scit alicubi Thesaurum latere, & emit locum, antequam effodiat, nullam facit venditori injuriam, & fit dominus totius Thesauri post modum eruti. Ita desumitur ex *l. a Tutore ff. de Rei vendicat* & tenent Lessius, Herincx *n. 149.* aliique passim. Ratio est: quia eruit postea Thesaurum ex proprio fundo, nec tenebatur priori domino indicare ipsum, immo neque hic fuit in ejus dominio. Huc quadrat Parabola a Christo allata de Margarita pretiosa, inventa in agro, quem idcirco quis emisse legitur *Matt. c. 13.*

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De venatione & Piscatione, ac variis ipsam concernentibus.

SUMMARIUM.

14 *Possunt Principes venationem, & piscationem interdicere.*
15 *Solvitur instantia.*
Jus Naturæ aliud præceptivum, aliud permissivum.
16 *Qui contra justam prohibitionem venatur, peccat, tenenturque damnum compensare.*
17 *Quando censeatur gravis obligatio damni compensandi?*
18 *Is tamen acquirit dominium Feræ captæ.*
19 *Solvitur instantia.*
Duplex jus in proposito considerari potest.
20 *Quid de animalibus domesticis, vel in certo loco conclusis?*
21 *An fera laqueo intricata sit eximentis, vel laqueum ponentis?*

14. CONCL. I. Non obstante, quod feræ sylvestres sub nullius dominio existant, ac proinde spectato Jure Gentium fiant primo occupantis, *arg.* §. *Fera, Instit. de Rerum divis.* adhuc tamen possunt Principes venationem, piscationem, & captionem hujusmodi animalium ex rationabili causa aliis interdicere. Ita Covarruvias *part.* 2. *in reg. Peccatum*, §. 8. Lessius *cit. cap.* 5. *n.* 33. *& seqq.* & alii satis communiter, quamvis non defuerint oppositum tenentes, quos referunt iidem Authores. Conclusio desumitur in primis ex receptissima praxi, qua in plerisque Regnis, ac Provinciis, Principes talem faciunt prohibitionem. Accedit ratio: quia populus potest cedere juri suo; unde cum Principibus convenientem suo Fastigio apparatum, atque honestas pro sua Dignitate recreationes populus concedere teneatur, consuetudine hoc jus Principibus concessum esse, dicendum est. Idipsum suadetur ex eo: quia quilibet potest alium prohibere, ne in suo fundo venationem, aucupium, vel piscationem exerceat; ergo & Princeps pro suo territorio. Antecedens patet ex *l. Item si fundi, ff. de Usufructu*, ubi dicitur, *Aucupiorum quoque & venationum reditum ad fructuarium pertinere*. Et §. *Fera, Instit. de Rer. divis. Plane qui alienum fundum ingreditur venandi, aut aucupandi gratia, potest a domino, si is præviderit, prohiberi ne ingrediatur.*

15. Nec dicas: Jure Naturæ & Gentium licitum est animalia libera capere; atqui Princeps non potest tollere Jus naturæ: ergo. Resp. enim, venationem esse Jure Naturæ licitam eatenus solum, quatenus ipsa non est prohibita Juræ Naturæ, sicuti furtum; non autem sic, quasi ejus prohibitio ob rationabiles causas certis personis facta, sit contra Jus naturæ. Hinc sic explicata majori, distinguitur minor; Princeps non potest tollere Jus naturæ præceptivum, id est, illud, quo quidpiam Juræ Naturæ præcipitur, aut prohibetur, conceditur; non potest tollere Jus Naturæ negativum, seu permissivum tantum, & quoad unum vel alterum objectum determinatum, præsertim accedentibus justis causis, negatur minor, & consequentia. Quia multa sunt Jure Naturæ permissa & licita, quæ tamen justis de causis Jure humano postmodum prohibentur; alioquin certe nec esus carnium posset pro certis diebus ab Ecclesia interdici, cum sit Jure Naturæ licitus, id est, non prohibitus hoc jure.

16. CONCL. II. Qui stante tali prohibitione, in loco publico, seu per industriam humanam non concluso venatur, vel in publicis lacubus seu fluminibus piscatur, aut aucupio volucres capit, peccat contra justam prohibitionem, atque virtutem Justitiæ, & obligatur ad compensationem damni illati; quamvis acquirat dominium feræ captæ, atque ad istius restitutionem non teneatur. Ita Sannig. *dist.* 2. *de Justitia, qu.* 2. *n.* 14. Lessius *l. c. n.* 43. Tannerus *tom.* 3. *disp.* 4. *q.* 6. *n.* 355. & alii. Ratio primæ partis desumitur ex dictis *num.* 14. nam talis non solum agit contra justam prohibitionem, sicque ratione commissæ inobedientiæ puniri meretur; sed etiam violat jus venandi, piscandi, in tali loco alteri competens.

17. Num autem in particulari casu istæc obligatio restituendi, sive compensandi damnum illatum, sit gravis, nec ne, dijudicandum erit ex qualitate injuriæ, vel læsionis juris venandi, piscandi, &c. Principi, vel Reipublicæ competentis: item ex gravitate damni illati, ut puta si animalia capta sint magni pretii, & multa, adeo ut boves ferina notabiliter extinguatur, vel si ob frequentiam venationis feræ sint redditæ fugaces &c. de quibus plura citatus Lessius, Tannerus, Lugo *disp.* 6. *de just. & jure sect.* 7. & alii arbitrantes, quod unam alteramve feram capere non censeatur notabiliter damnosum, ita ut attingat culpam mortalem.

18. Altera pars Conclusionis ex eo probatur: quia talis fera sylvestris, vel avis, etiamnum gaudet naturali sua libertate, ac proinde necdum est sub dominio Principis, aut domini fundi, sed est nullius; ergo transit in dominium primo occupantis, qualis in proposito censetur is, qui cepit eam. Ex quo protinus sequitur, quod is non teneatur restituere feram captam, utpote quæ antea nullius erat, & per capturam facta est sua.

19. Si dicas, hanc Conclusionem sibi ipsi contradicere, dum nunc admittit, feram sylvestrem transire in dominium capientis, veluti primo occupantis; & tamen in priori parte asserit, talem peccare contra virtutem Justitiæ, ac teneri ad restitutionem: Resp. negando illatum: nam quantum ad propositum, ac stante præfata prohibitione venandi, piscandi &c. duplex jus considerari potest. Primo quidem, ipsum jus venandi, piscandi &c. in tali loco; & hoc, stante ejusmodi justa prohibitione, competit Principi, vel Domino territoriali, læditurque per venationem, vel piscationem ipso invito ab altero factam. Secundo, jus in ipsam feram; & hoc non competit Principi, vel Domino territoriali, sicque per capturam feræ sylvestris, seu gaudentis sua naturali libertate, non læditur. Unde fit, quod ratione prioris juris læsi teneatur is, qui venatur vel piscatur in loco publico prohibito, ad competentem restitutionem, seu recompensationem damni illati: ratione alterius vero, utpote revera in feram non habiti, ad nihil teneatur.

20. Dicitur notanter in Conclusione: *in loco publico, seu non concluso*. Nam præsens Conclusio solum intelligenda est de iis animalibus, quæ necdum sunt mansuefacta, neque capta, atque in certo loco inclusa. Secus enim dicendum foret de animalibus natura mansuetis & domesticis, uti sunt gallinæ, anates domesticæ, oves, boves, porci, & hujusmodi; quæ proinde, si potestatem dominorum longius aberrando evaserint, capere non licet, vel si ab aliquo capiantur, sunt dominis restituenda: alioquin furtum committeretur. §. *Gallinarum, Instit. de Rerum divis.* Similiter licitum non est capere feras natura sylvestres, sed certo in loco jam conclusas, v. g. in hortis, vel in nemoribus muro circumdatis, aut pisces ex piscinis &c. Talia enim animalia jam non amplius gaudent sua naturali libertate, sed cum per industriam humanam contineantur sub tali certa custodia, existunt sub Dominio ejus, qui est dominus illius horti, nemoris, piscinæ &c.

21. Quæres, cui competat dominium feræ laqueo intricatæ, aut pisces nassa conclusi, si eximatur ab alio, quam ponente laqueum, vel nassam? Resp. hic variare Doctores: nam aliqui dominium adjudicant ejusmodi feras eximenti, *arg. l. In laqueum. ff. De acquir. rerum dominio*; ubi Summarium sic habet: *Quod in laqueum meum incidit, non est meum, nisi manualiter capiatur*: nonnulli autem videntur tenere oppositum. Verum rectius distinguitur cum Sannig. *cit. dist.* 6. *quæst.* 2. *n.* 1. & 2. Tannero *loc. cit. n.* 356. & aliis: quia vel fera, aut pisces inextricabiliter concludebatur laqueo, sive nassa; vel ita duntaxat, ut diu luctando sese adhuc expediret. Si primum, fit tendentis laqueum, vel ponentis nassam: quia nihil interest, an manu, vel instrumento quis feram apprehendat. Si secundum, fit eximentis illam feram, utpote quæ adhuc, antequam eximeretur, censebatur habere naturalem libertatem. Et hoc totum videtur velle textus *cit. l. In laqueum*, si bene perpendatur.

QUÆSTIO III.

De aliis modis acquirendi rerum Dominium jure Gentium.

SUMMARIUM.

22 *Inter modos acquirendi rerum dominium, est Nativitas.*
23 *Alluvio, & quando?*
24 *Specificatio,*
25 *Accessio,*
26 *Confusio, & commixtio; & quomodo differant?*
27 *Regula pro Confusione materiarum.*
28 *Alia regula pro commixtione specierum.*
29 *Specialis regula pro commixtione nummorum.*
30 *Cur nummi post Commixtionem fiant accipientis, non alia res?*
31 *Ædificatio, quomodo sit modus acquirendi rerum dominium?*
32 *Item Plantatio,*
33 *Fructuum perceptio, &*

34 *Traditio.*
35 *Solvitur instantia.*

22. SEcundus modus acquirendi rerum dominium jure Gentium, est *Nativitas*; per quam nostra fiunt, quæ ex animalibus nostro dominio subjectis nascuntur; uti habetur §. *Item ea Instit. de Rerum divisione*. Unde cui competit dominium, vel saltem ususfructus pecudum, ut puta ovium, equorum, vaccarum, & hujusmodi, etiam agnorum, hinnulorum, & vitulorum ex ipsis natorum dominium acquirit.

23. Tertius modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Alluvio*. Porro *Alluvio* est Incrementum latens, quo flumen tuo fundo paulatim aliquid adjicit, & adeo latenter, ut vis notari queat, quantum quovis momento accedat. Et quod per hujusmodi Alluvionem agro tuo flumen adjicit, Jure Gentium tibi acquiritur. Quod si vero vis fluminis non latenter, sed aperte partem de prædio tuo detraxerit, & vicini prædio appulerit, palam est, eam tuam permanere; prout clarissime habetur §. *Præterea*, *Instit. eod.*

24. Quartus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Specificatio*: per quam intelligitur formatio, seu introductio formæ, vel quasi formæ in alienam materiam, vel partim alienam, partim propriam. Sic qui bona fide, & nomine proprio, ex sua & aliena lana vestimentum confecit, hac ratione ejus dominus efficitur, quamvis domino lanæ alienæ sit restituendus valor ipsius lanæ. Verum hic modus acquirendi rerum dominium nonnullas habet limitationes, de quibus §. *Cum ex aliena*, *Instit. de Rerum divisione*.

25. Quintus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Accessio*; cum videlicet quid ornatus causa alteri rei accedit seu adjicitur: tunc enim, licet hoc pretiosius fit, quam id cui adjicitur, Accessionis jure acquiritur domino rei illius, cui adjectio facta est. Sic si vesti tuæ intexatur purpura aliena, purpura vesti cedit, prout dicitur *loc. cit.* §. *Si tamen*. Addunt autem circa hoc Doctores limitationem, nisi purpura facile, atque sine læsione vestimenti posset eximi: tunc enim purpura illa esset separanda, suoque domino in specie petenti reddenda; alioquin autem sufficit pretium ejus reddere.

26. Sextus modus acquirendi rerum dominium jure Gentium, est *Confusio*. Cui accedit Septimus, qui est *Commixtio*: & hæc differt a Confusione penes hoc, quod in Commixtione corpora separata inter se quoad substantiam remaneant, prout fit in commixtione duorum frumentorum inter se; in Confusione vero corpora in unum coeant, prout fit in permixtione mei & tui vini per errorem, aut industriam, in eodem dolio facta.

27. Porro de his duobus modis in Jure §. *Si duorum*, & §. *quod si frumentum*, *Instit. de Rerum divis.* sequentes regulæ ponuntur. Prima, loquens de Confusione, talis est. Quando utriusque voluntate confunduntur materiæ duorum dominorum, veluti si vina sua confuderint, aut ex vino & melle mulsum fecerint, totum corpus inde resultans utriusque commune est: idem dicendum, licet non voluntate amborum dominorum, sed fortuito, illa confusio facta fuerit.

28. Altera regula, loquens de Commixtione, sic habet. Quando species duorum dominorum, utputa frumenta, ex utriusque voluntate commiscentur, efficiuntur communes: quia ex consensu utriusque singula v. g. grana, quæ cujusque propria fuerant, mutuo communicantur. Quod si casu ea commixtio facta fuerit, aut unus miscuerit sine alterius consensu, non fit aliquid commune: quia singula corpora in sua substantia durant, ac proinde non magis isto casu fit commune frumentum, quam grex intelligitur esse communis, si pecora unius mixta fuerint pecoribus alterius. Unde tunc arbitrio judicis æstimandum erit, quale cujusque frumentum fuerit; vel (juxta Glossam ibidem) ut cuilibet tantum frumentum restituatur, quantum fuit suum, quando non apparet, quodnam fuerit suum.

29. Speciale quid habetur in pecunia, sive nummis, *l. Si alieni*, *ff. de Solutionibus*, ibi: *Si alieni nummi, inscio vel invito domino, soluti sunt, manent ejus, cujus fuerant* (& sic ante aliam mixtionem, post quam discerni nequeant, non fiunt accipientis.) *Sed si mixti aliis sunt, ita ut discerni non possint, ejus fieri, qui accepit, in libris Cassii scriptum est, ita ut furti actio domino cum eo, qui dedisset, competeret*. Et hoc est speciale in nummis, ut hi commixti propriis nummis, ita ut amplius discerni nequeant, transeant in dominium accipientis, sive bona, sive mala fide, v. g. a fure, emente a mercatore pannum, dati fuerint: sic tamen, quod domino competat actio furti contra dantem, puta contra furem, qui illam pecuniam abstulit,

lit, & mercatori dedit. Quinimo & ipse fur, facta semel commixtione pecuniæ furtivæ cum propria, acquirit illius dominium, sed duntaxat imperfectum, hoc est, cum obligatione tantundem restituendi, quantum furto abstulit.

30. Porro in assignanda disparitate inter commixtos nummos, & grana frumenti, & quod illi transeant in dominium accipientis post commixtionem, non grana sine mutua utriusque domini voluntate commixta, laborant Doctores. Congruentia tamen esse potest: tum quia majus periculum est in nummis, utpote præ cæteris rebus furto expositis, ac ne eorum dominium semper maneat incertum: tum quia nummi a publica æstimatione suum habent valorem, atque statim, ut expenduntur & commiscentur, intelliguntur consumpti; non sic grana frumenti aliis permixta.

31. Octavus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Ædificatio*. De hac §. *Cum in suo*, *Instit. de Rerum divis.* statuitur primo, quod si quis in suo solo seu fundo domum ex aliena materia bona fide ædificaverit, ipse fiat dominus ædificii: quia omne, quod solo inædificatur, solo cedit. Veruntamen dominus materiæ, quamvis eam stante ædificio vendicare non possit, potest tamen petere satisfactionem pro materia; & si aliqua de causa dirutum sit ædificium, atque ipse materiæ æstimationem necdum acceperit, potest hanc vendicare in specie. Deinde decernitur ibidem, quod si quis vicissim in alieno solo scienter ex sua materia domum ædificat, non solum tunc ædificium solo cedat, atque illius fiat domus, cujus est solum; sed insuper ædificans amittat proprietatem materiæ; ita ut diruto ædificio eam vendicare non possit: quia sic temere ædificando, sua voluntate materia illa censetur esse alienata; videtur enim donasse, quod nullo jure urgente concedit. Verum hoc iterum habet suas limitationes, de quibus Juris consulti.

32. Nonus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Plantatio*: de qua §. *Si Titus*, *Instit. eod.* habetur, quod si quis alienam plantam in suo solo posuerit, ipsius erit; & e converso, si quis suam plantam in alieno solo posuerit, v. g. in solo Titii, erit alterius, nempe Titii; dummodo radices egerit (nam antequam planta radices egit, ipsius permanet, cujus fuerat antea.) Quia sicut ædificia, ita multo magis plantæ & arbores solo cedunt; utpote cum a terra sustententur, capiantque inde alimentum, vitam & incrementum suum; atque hinc Jure Gentium fiunt illius, cujus est solum. Æstimationem tamen plantæ, atque impensi laboris mercedem repetere potest, qui in alieno solo plantas posuit, vel frumenta consevit, dummodo id bona fide factum sit; prout ibidem §. *seq.* subjungitur, atque in simili dictum est *n. prac.* de ædificante in alieno fundo.

33. Decimus modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Fructuum perceptio*. Porro de hoc modo sic habetur §. *Si quis a non domino*, *Instit. de Rerum divis.* *Si quis a non domino, quem dominum esse credebat, bona fide fundum emerit, vel ex donatione, aliave qualibet justa causa aque bona fide acceperit, naturali ratione placuit, fructus, quos percepit, ejus esse pro cultura & cura. Et ideo si postea dominus supervenerit, & fundum vendicet, de fructibus ab eo consumptis agere non potest. Ei vero, qui alienum fundum sciens possederit, non idem concessum est: itaque cum fundo etiam fructus, qui consumpti sunt, cogitur restituere*. Hæcibi. Ex quibus patet, quod bonæ fidei possessor Jure Gentium fructus faciat suos, nec eos consumptos teneatur restituere vero domino, si is postmodum comparuerit, & fundum evicerit: etsi secus sit de malæ fidei possessore, nam is etiam fructus perceptos cogitur restituere.

34. Ultimus tandem modus acquirendi rerum dominium Jure Gentium, est *Traditio*; de qua §. *Per traditionem*, *Instit. eod.* dicitur sic: *Per traditionem quoque jure naturali res nobis acquiruntur; nihil enim tam conveniens est naturali aquitati, quam voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi: & ideo cujuscunque generis sit corporalis res, tradi potest, & a domino tradita alienatur*. Hæcibi.

35. Nec obstat, quod Traditio fiat privata voluntate hominum, rem suam in alios transferentium; ac proinde male videri possit, quod Traditio connumeretur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium. Resp. enim negando sequelam: quia, quamvis Traditio fiat privata voluntate hominis, rem suam alteri tradentis, huic tamen Traditioni Jure Gentium, atque naturali, convenit potestas transferendi rerum dominium in alios. Sicut a pari, quamvis Occupatio rei sub nullius dominio existentis fiat industria humana, atque voluntate privata cujuspiam rem illam suo labore occupare satagentis; jus tamen, seu potestas transferendi rerum dominium in primo occupantem, convenit Occupa-

tioni, ex Jure naturæ, atque Gentium, & non solum ex constitutione quadam humana (prout id convenit Præscriptioni, juxta dicenda *Distinctione sequenti*) atque ideo sicut Occupatio, ita & Traditio, merito connumeratur inter modos acquirendi rerum dominium Jure Gentium.

DISTINCTIO VI.

De Præscriptione & Usucapione.

QUÆSTIO I.

Cur Lex Præscriptionis seu Usucapionis sit introducta, & an valeat in Foro Conscientiæ?

SUMMARIUM.

1 *Præscriptio, quomodo sumatur?*
2 *Præscriptio, & Usucapio, quid?*
3 *An differant?*
4 *Jus Præscriptionis, quo Jure sit introductum?*
5 *Habet locum etiam in Foro Conscientia.*
6 *Id amplius ostenditur.*
7 *Nemo debet locupletari cum alterius jactura, quomodo?*

1. PRæscriptio sumitur in proposito pro acquisitione dominii, atque elisione juris alterius, absque ejus consensu ex sola legis dispositione tempore legibus definito. Et de Præscriptione hoc modo sumpta merito impræsentiarum agitur, ut intellectis hactenus diversis modis acquirendi rerum dominium Jure Gentium, etiam percipiatur modus acquirendi rerum dominium Jure Civili, & Canonico.

2. CONCL. I. *Præscriptio* est acquisitio dominii rei alienæ, per possessionem ejus certo temporis spatio legibus definito bona fide continuatam. Ita in re communis; & concordat hæc definitio cum illa, quæ *L. 3. ff. de Usucap.* habetur, ibi: *Usucapio est acquisitio, vel adjectio dominii, per continuationem possessionis temporis lege definiti*. Ubi tamen per ly *acquisitio dominii*, etiam subintelligitur elisio juris alterius, utpote per quam similiter acquiritur jus aliquod, quod antea alteri competebat: cæteræ autem particulæ patebunt ex decursu.

3. Porro licet inter Præscriptionem & Usucapionem nonnullas Doctores differentias assignare conentur, de facto tamen ex recepto modo loquendi plerumque inter se confunduntur; nisi quod Usucapio proprie tantum rebus corporalibus conveniat, at vero Præscriptio generaliorem habeat significationem, & rebus tam corporalibus, quam incorporalibus competat. Verum quidem est, quod Præscriptio triennalis (qualis datur inter res mobiles) frequentior sit usu in Jure dicatur Usucapio; ex quo proinde nonnulli cum Glossa *L. 3. ff. de Usucap.* deducunt aliam differentiam inter Usucapionem & Præscriptionem, quod nimirum illa proprie sit rerum mobilium, hæc immobilium: quam differentiam etiam Doctor Subtilis 4. *dist.* 14. q. 2. §. *de secundo*, supponere videtur, ibi: *Ex hoc dico, quod Præscriptio in immobilibus, & Usucapio in mobilibus* &c. Sed hæc differentia non semper attenditur: nam in Jure Usucapio quandoque etiam ad res immobiles refertur, & e contra Præscriptio ad res mobiles; prout fit §. 1. *Instit. de Usucap.* & alibi: unde parum, & ferme nihil ab invicem differunt; ratione cujus Doctores eodem modo de utrisque discurrunt.

4. CONCL. II. Jus Præscriptionis seu Usucapionis introductum est Jure humano positivo, tum Civili, tum Ecclesiastico, ob publicam utilitatem & quietem, ne incerta essent semper rerum dominia, & infinitæ orirentur lites circa earum proprietatem. Ita habetur *l. 1. ff. de Usucap.* est que communis. Ratio est: quia non illico acquitur, *rem istam emi, vel alter mihi donavit, legavit &c. ergo est mea*. Nam si ille, qui mihi eam tradidit, dominus non fuit, neque me dominum facere potuit, juxta *Reg. 79. Juris in 6. Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*. Proinde, nisi Lex ob diuturnam possessionem bona fide habitam, & justo titulo comparatam, illius rei dominium expresse mihi attribueret, nunquam de hoc securus forem: nam semper timere possem, ne quis superveniat, illius rei, tanquam ante plurimos annos sibi vel suis parentibus injuste ablatæ, dominium sibi vendicans.

5. CONCL. III. Translatio dominii fa-

&ta

cta auctoritate Legis per præscriptionem, atque Usucapionem justa est; simulque per eam transfertur rerum dominium nedum in Foro externo, sed etiam in Foro conscientiæ; adeo quidem, ut si præscriptio cujusdam rei legitime sit completa, postmodum talis non amplius teneatur ad restitutionem rei jam præscriptæ, etiamsi postea certo cognoscat, rem fuisse alienam. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia juste potest transferri rerum dominium per Legem communem justam, & legitime promulgatam; ergo idem dicendum de lege Præscriptionis.

6. Confirmatur. Quia Lex Præscriptionis ex una parte est plurimum utilis ac proficua Reipublicæ, & quieti communi; imo etiam necessaria ad rescindendas infinitas lites; ex altera vero parte per eam nemini infertur injuria: nam sicut hodie a Sempronio præscribitur contra Titium, huicque rem suam certo temporis spatio repetere negligenti, ejusdem dominium vi Præscriptionis adimitur; Ita vi ejusdem Præscriptionis potest Titius alio tempore quidquam præscribere contra Sempronium, vel quemcunque alium, qui negligit rem suam debito tempore repetere. Adde, quod talis sibi, ac propriæ negligentiæ, quam Jura ob bonum publicum merito castigant, culpam imputare debeat, si tanto tempore negligat rem suam repetere, quantum Jura requirunt ad Præscriptionem.

7. Dices: Juxta illud lumine naturæ notum, *Nemo debet locupletari cum alterius jactura*: sed hoc fit in Præscriptione, ergo. Resp. majorem esse intelligendam de injusta locupletatione: qualis esset, si quis in emptione, aliisve contractibus proximum circumveniret, atque deciperet, sicque cum ejus jactura locupletaretur injuste. Non autem dictum illud est intelligendum de justa locupletatione; qualis est ea, quæ fit in bello justo, & in legitima Præscriptione per authoritatem Legis, ex publica & justa causa transferentis dominium unius in alium, atque in similibus aliis casibus.

QUÆSTIO II.

Quæ Conditiones requirantur ad Præscriptionem?

SUMMARIUM.

8 *Ad Præscriptionem quæ conditiones requirantur?*
9 *Ad eam requiritur Possessio.*
10 *Bona fides.*
11 *Et an cum dubio posset Præscriptio inchoari?*
12 *Vel continuari?*
13 *Justus Titulus.*
14 *Tituli nomine quid intelligatur?*
(a) Ut dictum n. 5. & seqq.
15 *Titulus, quando requiratur ad præscriptionem?*
16 *Et quod res sit apta præscribi.*
17 *Dupliciter dicuntur res non posse præscribi.*
18 *Vel quia ordinario tempore non usucapiuntur.*
19 *Vel quia nullo modo præscribi possunt.*

8. CONCL. I. Ad Præscriptionem legitimam quatuor requiruntur conditiones. I. Possessio rei legitimo tempore a Jure definito continuata. II. Bona fides. III. Justus Titulus. IV. Ut res illa sit aptæ præscribi. Ita in re communis: & quamvis nonnulli enumerent quinque, tamen ipsi primam conditionem hic assignatam dividunt in duas, easque omnes sequentibus versiculis comprehendunt:

Non usucapies, nisi sine tibi talia quinque.
Sit res apta, fides bona, sit titulus quoque justus.
Possideas justa, completo tempore legis.

9. Prima itaque conditio ad Præscriptionem necessaria, est *Possessio legitimo tempore a jure definito continuata*. Siquidem, ut habet *Reg. 3. Juris in 6. Sine possessione præscriptio non procedit*: quia Præscriptio fundatur super possessione; ubi autem fundamentum non est, superædificari non potest. Porro hujusmodi possessio debet tempore a Jure definito continuari; de quo tempore, & quantum illud sit, dicetur *Quæst. seq.*

10. Secunda conditio ad Præscriptionem requisita, est *bona fides*. Nam, ut inquit *Reg. 2. Juris in 6. Possessor malæ fidei ullo tempore non præscribit*, & alibi. Porro *bona fides* in proposito aliud non est, quam conscientia seu credulitas, qua quis prudenter sibi persuadet, rem esse suam. Dicitur, *prudenter*: quia si ex ignorantia crassa, vel inordinata cupiditate, illa persuasio procedat, non erit fides bona.

11. Quæres, an dubitans, utrum res sit sua vel aliena, censeatur habere bonam fidem sufficientem ad Præscriptionem, ac proinde stante tali dubio possit Præscribere? Resp. I. Si dubium adfuit ab initio, non

potest ita dubitans inchoare Præscriptionem, quamdiu manet illa dubitatio. Ita communis. Ratio est: quia dubitans, an res sit sua vel alterius, injuste agit sibi eam arrogando; cum non sit melior sua conditio, quam alterius, qui eam prius possederat, sed e contra; ergo jam non censetur habere bonam fidem.

12. Resp. II. Quando dubium supervenit ei, qui bona fide cœpit possidere, non obstat illud Præscriptioni continuandæ, neque interrumpit possessionem, dummodo interim possessor moralem diligentiam adhibeat in investiganda veritate rei. Ita communior, & probabilior Doctorum, paucis exceptis. Ratio est: quia in dubio melior est conditio possidentis, juxta *Reg. 65. Juris in 6.* ergo si is, qui incipit dubitare, jam prius bona fide possederit rem, melior est ejus conditio, quam alterius non possidentis. Unde patet disparitas inter hunc, & priorem casum: simulque sequitur, quod quidem stante tali dubio non possit quis inchoare possessionem rei (cum non sit melior sua conditio, quam alterius) bene tamen possessionem prius jam bona fide cœptam continuare, non obstante dubio postmodum superveniente, dummodo non intermittat adhibere moralem diligentiam in investiganda veritate rei.

13. Tertia conditio ad Præscriptionem requisita, est *justus Titulus*: non quidem verus, atque a parte rei subsistens (nam hic una cum traditione, atque possessione, rei dominium transfert, ut amplius Præscriptione opus non sit) sed saltem rationabiliter præsumptus, sive putativus Titulus, qui justo errore putatur intervenisse, quamvis revera non intervenerit.

14. Porro *Tituli* nomine in proposito intelligitur, causa ex se habilis ad transferendum dominium, vel usucapiendi conditionem præbens; uti sunt donatio, emptio, transactio, hæreditas, legatum, & hujusmodi. Siquidem per tales modos, si tradens fuit dominus rei alteri traditæ, transfertur dominium rei in ipsum: si vero non erat dominus, idque a recipiente ignoretur, saltem usucapiendi seu præscribendi conditionem præstat. Unde si talis postmodum bona fide possessionem dictæ rei legitimo tempore continuet, sicque præscriptionem illius compleat, non tenebitur amplius eam restituere vero domino, etiamsi postea error deprehendantur, ac manifestum fiat, rem illam a principio fuisse alterius, neque potuisse sibi ab eo, a quo acceperat, tradi titulo donationis, vel emptionis, &c. (a)

15. Notandum vero circa hanc tertiam conditionem, quod Titulus non necessario requiratur in omni præscriptione (contrarium enim patebit ex dicendis *nn. 21. & 22.*) sed tunc præcipue, quando jus commune contrarium est præscribenti, vel habetur præsumptio contra ipsum, prout notatur *cap. 1. de Præscript. in 6.* Si enim tunc non possit allegari Titulus, censebitur quis rem possidere mala fide; nisi allegetur præscriptio temporis immemorialis, quæ est instar tituli, imo quo non potest allegari melior Titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnanus *cap. cum Apostolica, num. 6 De his, quæ fiunt a Prælatis*. Insuper requiritur Titulus ad hoc, ut præscriptio compleatur, seu absolvatur tempore breviori, atque ordinario, de quo amplius *cit. num. 21. & 22.*

16. Quarta, & ultima conditio ad Præscriptionem requisita, est, ut *res sit apta præscribi*: id est, ut sit talis, in qua per legem, aut specialem rationem non prohibetur fieri Præscriptio, utpote quæ jure humano duntaxat est introducta, ne rerum dominia diutius essent in incerto.

17. Ubi tamen notandum cum Lessio *lib. 1. c. 6. dubit. at. 15.* quod quædam in Jure dicantur non posse præscribi, seu usucapi, quia ordinario tempore non usucapiuntur; quædam vero, quia nullo modo præscribi possunt.

18. Prioris generis sunt res furtivæ, ac res vi possessæ, de quibus §. *Furtiva Instit. de Usucap.* dicitur: *Furtiva res, & qua vi possessa sunt, non possunt usucapi*. Nam quamvis hæ ab ipso fure, vel raptore nunquam possint præscribi, defectu bonæ fidei, simulque etiam a tertio aliquo, qui eas bona fide a fure accepit, non præscribantur tempore ordinario, eo quod res furtivæ sint vitiosæ: nihilominus ipsæ ab illo tertio bonæ fidei possessore præscribuntur tempore longissimo, seu post triginta annos, prout Doctores communiter tenent, & probant ex *l. Sicut in rem, C. de præscript. 30. vel 40. annorum*. Similiter §. *Res fisci, Instit. de Usucap.* habetur, quod *res fisci usucapi non potest*, & tamen bona fisco jam incorporata præscribuntur annis quadraginta, *l. Omnes, C. de Præscript. 30. vel 40. annorum*.

19. Posterioris generis, quæ scilicet ex eo

eo in Jure dicuntur non posse præscribi, quia nullo modo nulloque tempore præscribi possunt, sunt in primis res publicæ, id est, publicis usibus deputatæ; ut forum, pons, portus, via publica, & alia hujusmodi. Deinde homo liber nullo tempore præscribi potest. Insuper Laici non possunt præscribere Jura Spiritualia, v. g. Jus decimarum; Jus conferendi Beneficia Ecclesiastica, & hujusmodi: cum talia nec possidere possint, *c. Causam de Præscript.* estque communis Doctorum. Secus est dicendum de Jure patronatus, nam hujus Laici non sunt incapaces.

QUÆSTIO III.

Quantum temporis requiratur ad Usucapionem seu Præscriptionem complendam?

SUMMARIUM.

20 *Res mobiles, & immobiles, quæ?*
21 *Res mobiles privatorum, quo tempore præscribantur.*
(a) Juxta dicta n. 18.
22 *Et quo bona immobilia privatorum?*
23 *Præsentes, aut Absentes, qui dicantur?*
24 *Quid de partim præsente, partim absente?*
25 *Bona immobilia contra Ecclesiam &c. quo tempore præscribantur?*
(b) Quæst. 1. n. 4.
26 *Specialia quoad hoc privilegia quorundam Monasteriorum, & Ordinum.*
27 *Quo tempore res mobiles Ecclesiarum, vel Monasteriorum præscribantur?*
28 *Ad præscriptionem requiritur etiam possessio continua.*
29 *Præscriptio interrumpitur tum naturaliter,*
30 *Tum civiliter.*

20. ADvertendum, quod quantum ad propositum, sit distinguendum inter res mobiles, & immobiles. *Mobiles* sunt, quæ loco moveri possunt: ut pecunia, vestis, navis, animalia, &c. *immobiles* vero, quæ loco moveri non possunt: ut prædia, domus, agri, & hujusmodi. Porro nomine immobilium, hic etiam comprehenduntur jura, & actiones ad immobilia (notanter dicitur, *actiones ad immobilia*: nam actiones ad mobilia, v. g. actio ad debitum certæ pecuniæ, dicitur res mobilis, sicut ipsa pecunia) atque insuper nomine immobilium intelliguntur Beneficia, census, redditus, jus patronatus, ususfructus, servitutes prædiorum, & similia. Hæc enim omnia fixa manent, & instar immobilium afferunt fructum suum & commoditatem.

21. CONCL. I. Res mobiles privatorum cum titulo, & bona fide, præscribuntur triennio: sine titulo autem requiritur spatium triginta annorum. Ita communis. Et quidem prima pars expresse habetur *L. un. C. de Usucap. transformanda, & §. 1. de Instit. de Usucap.* ubi præmissa mentione de titulo, & bona fide, subjungitur: *Cautum est, ut res quidem mobiles per triennium usucapiantur*. Verum hinc excipiendæ sunt res furtivæ, & vi possessæ. (a) Altera pars, quæ itidem est communis, desumitur ex *l. Sicut in rem, C. de Præscrip. 30. vel 40. ann.* Et disparitas est: quia spectata naturali æquitate, ipsaque legum dispositione, minus tempus requiritur, & sufficit, ad præscribendam rem cum titulo, quam sine titulo; non obstante, quod utrobique requiratur bona fides, sine qua nulla prorsus præscriptio locum habet.

22. CONCL. II. Ad præscribenda bona immobilia privatorum cum titulo, requiritur spatium decem annorum inter præsentes, & viginti annorum inter absentes: sine titulo autem utrobique requiritur tempus triginta annorum. Ita rursum communis Doctorum, Et quidem prior pars habetur expresse *c. §. 1. Instit. de Usucap.* cum concordantiis. Altera vero desumitur ex *cit. l. Sicut in rem, C. de præscrip. 30. vel 40. annorum*.

23. Cæterum *Præsentes* in proposito dicuntur illi, qui in eadem Provincia commorantur: *Absentes*, qui in diversis Provinciis habitant, sive deinde res in eadem Provincia sita sit, sive alibi. Quinimo Lugo *disp. 7. de just. & jure, n. 67.* post alios notat, illud, quod dictum est de diversis Provinciis, de facto habere locum in diversis Territoriis habentibus proprium suum Gubernatorem, qui soli Principi, vel Senatui subest. Juxta quam proinde sententiam illi dicuntur esse præsentes, qui in eodem Territorio habitant: absentes vero, qui in diversis Territoriis commorantur.

24. Addunt Juris Consulti juxta *Authent. Quod si quis, C. de Præscript. longi temporis*: quod si quis partim absens sit, partim præsens, tempus absentiæ duplicari debeat, ita ut supra decennium tot anni adjiciantur, quot annis ex decennio fuit absens. Unde

si quis per octo annos præsens fuerit, deinde per duos absens, hi duo absentiæ anni erunt duplicandi, & adhuc duo addendi; atque ita hæc præscriptio ante duodecim annos non complebitur.

25. CONCL. III. Ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesiam, Monasterium, vel Hospitale, aut contra alias pias causas, requiruntur quadraginta anni: excepta tamen Ecclesia Romana, contra quam ac ejus jura currit sola centenaria præscriptio; exceptis etiam nonnullis Monasteriis, ac Ordinibus Religiosis, qui speciali privilegio sunt muniti, ita ut majori, quam quadraginta annorum, præscriptione gaudeant. Ita rursum certa, & communis Doctorum: & clare constat tum ex *Auth. Quas actiones, C. de Sacrosanctis Ecclesiis*, tum ex *cap. De quarta*, &c. *Ad aures*, &c. *Ad audientiam de Præscript.* & alibi sæpe. Nec mirandum, quod in allatis hactenus Conclusionibus præcipue adducantur authoritates Juris, non autem rationes: siquidem Præscriptio fundatur in solo Jure humano, tum Civili, tum Canonico, ut jam supra (c) dictum.

26. Porro quod additum est in Conclusione de nonnullis Monasteriis, ac ordinibus Religiosis, est notandum cum Lessio *lib. 2. cap. 6. dubitat. 7.* Engel, Molina, & aliis, quod Monasteria quædam, & Ordines specialiter sint privilegiati, ut majori, quam quadraginta annorum præscriptione gaudeant; ita videlicet, ut minoris temporis præscriptio contra eos non valeat. Sic enim Eugenius IV. de plenitudine potestatis concessit Ordini S. Benedicti, ut res immobiles non nisi annis sexaginta possint contra ipsum præscribi: & idem concessit Julius II. Congregationi S. Salvatoris. Quinimo Ordini Cisterciensium, nec non & Ordinibus Mendicantium, primum in Hispania, & deinde per communicationem in Superiori Germania, a diversis Pontificibus concessam esse centenariam præscriptionem, docet post Arnoldum Rath, & alios, Ludovicus Engel in Collegio Juris Canonici *tit. de Præscriptione, n. 33.*

27. Dicitur notanter in Conclusione: *ad præscribenda bona immobilia contra Ecclesiam &c.* Nam, utrum res mobiles ad Ecclesiam, vel Monasteria pertinentes, usucapiantur triennali possessione, prout *nu. 21.* dictum est de rebus mobilibus privatorum; vel an gaudeant præscriptione quadraginta annorum, variant Doctores. Et quidem res Ecclesiasticas mobiles triennali possessione usucapi, affirmant Lessius *loc. cit. n. 23.* Layman, Valensis, Pirhing, aliique plures; idque probant ex *Authent. Quas Actiones, C. de SS. Ecclesiis*. E contra vero easdem pariter gaudere præscriptione quadraginta annorum æquius esse putant Abbas Panormitanus *cap. 1. De in integrum restitut.* & Hostiensis, eo quod jus Canonicum, concedens Ecclesiis, aliisque piis locis præscriptionem quadraginta annorum, inter res mobiles & immobiles non distinguat, & proinde nec nos distinguere debeamus. Et hanc posteriorem sententiam, præsertim circa bona Ecclesiastica mobilia pretiosa absque debitis solemnitatibus alienata, recipiendam censet Engel *loc. cit. n. 28.*

28. CONCL. IV. Præter tempus prædictum requiritur insuper ad Præscriptionem, quod possessio fuerit continua, & non interrupta. Ita communis. Nam Jura inter alias conditiones ad præscriptionem requirunt, quod ejusmodi possessio fuerit continua, ut patet ex definitione ipsius *num. 2.* allata: quando autem ipsa interrumpitur, hoc ipso continua non est.

29. Duplex autem est interruptio Præscriptionis, una naturalis, altera civilis, ut notat Glossa communiter recepta in *c. Illud de Præscr. Naturaliter interrumpitur Præscriptio*, quando aliquid incipit deficere ex his, quæ necessario requiruntur ad præscriptionem: ut si successu temporis superveniat mala fides, seu certa notitia rei alienæ; aut si quis amittat possessionem rei tam naturalem, quam civilem, non obstante, quod id fiat per injuriam alterius.

30. *Civiliter interrumpitur Præscriptio*, quando manentibus naturalibus præscriptionis interpellatur possidens per actum aliquem juridicum, qui ex legum dispositione talem interruptionem inducit; ut puta per contestationem litis, vel etiam per oblationem Libelli, ac citationem Rei, prout desumitur ex *L. 2. & 3. C. de Annali exceptione.* Si tamen Actor succubuerit in lite, vel litem sponte deseruerit, aut si animo tantum interrumpendi præscriptionem litem moverit (quod ex circumstantiis, juxta prudens arbitrium Judicis, colligendum erit) non interrumpitur præscriptio. Glossa *c. Placuit, §. potest. 16. q. 3.* Pirhing *tit. de Præscript. n. 134.* Lessius *n. 49.* & alii.

TRA-

TRACTATUS VIII.

DE CONTRACTIBUS.

INter alios modos acquirendi rerum dominium recte connumerantur Contractus, sic dicti, *quia* (ut inquit Doctor Subtilis 4. *dist. 15. quæst. 2. §. De secundo*) *ibi simul trahuntur voluntates Partium; trahitur enim iste, ad transferendum in illum a commodo, quod expectat ab illo, vel quod expectat transferendum in se.* Et de Contractibus procedit illud vulgatum Doctorum: *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis*; id est, post contractum semel rite celebratum: *arg. l. Sicut. Cod. de Action. & obligat.* Unde haud immerito de contractibus, utpote quorum obligatio non solum pro Foro externo, verum etiam in Foro conscientiæ atque interno locum habet, impræsentiarum agitur.

DISTINCTIO I.

De Contractibus in genere.

QUÆSTIO I.

Quid & quotuplex sit Contractus?

SUMMARIUM.

1 *Contractus, unde sic dicti?*
2 *Contractus accipitur large, & stricte.*
3 *Contractus large, seu pactum, quid?*
4 *Requirit necessario plurium consensum in idem.*
5 *Et quidem reciprocum.*
6 *Promissio, antequam sit acceptata, non obligat.*
7 *Discrimen inter promissionem Dei, & hominis factam.*
8 *Contractus proprie, quid?*
9 *Solvitur objectio.*
10 *Contractus explicitus, & implicitus seu interpretativus, ac quasi Contractus, quid?*
11 *Contractus lucrativus seu gratuitus, & onerosus, quid?*
12 *Contractus absolutus, & conditionatus, quid?*

(a) Tr. 6. Dist. 2. n. 24.

1. CONtractus dupliciter accipitur, large & stricte. *Contractus large* acceptus coincidit cum pacto generatim sumpto; quo modo omnem prorsus contractum, sive gratuitum, sive onerosum sub se compre-